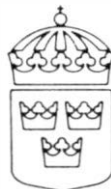

Motion till riksdagen

1986/87:L103

Alf Svensson (c)

Äktenskapsbalk m. m. (prop. 1986/87:1)

Mot.
1986/87
L103 — 109

Kds syn på äktenskapet och familjen

Familjen är inte bara en rent juridisk, social och ekonomisk kärna i samhällsbyggandet utan är och bör vara en kärlekens och solidaritetens gemenskap. Denna gemenskap lämpar sig på ett enastående sätt för att lära ut och överföra kulturella, etiska, sociala, andliga och religiösa värden, vilka är väsentliga för de egna familjemedlemmarnas och samhällets utveckling och välfärd.

Enligt kristdemokratiskt synsätt skall samhället, i synnerhet staten, skydda familjen genom ekonomiska, sociala och juridiska åtgärder i syfte att befästa familjens enhet och stadga, så att den kan fylla sin unika funktion. Stabila och fungerande familjeenheter är en nödvändig förutsättning för ett gott samhälle.

Med den målsättningen är det viktigt att lagstiftningen får en utformning sådan att den innebär ett stöd för stabila familjerelationer. Här spelar lagstiftningen kring äktenskapet en grundläggande roll. Det livsvariga äktenskapet bör prioriteras som samlevnadsform. Därmed markeras en medveten viljeinriktning från samhällets sida vilket garanterar rättssäkerheten och jämställdheten mellan makarna.

Orimlig neutralitet

Den svenska utvecklingen på samlevnadsområdet har i långa stycken skapats av bristen på infrastrukturellt stöd från samhällets sida för stabila familjerelationer. Under 1960-talet och 1970-talet utvecklades kraftfulla kampanjer mot familjen — äktenskapet som samhällsrelig institution. Hos lagstiftaren anammades då den s. k. neutralitetsideologin på samlevnadsområdet. T. ex. kunde man i propositionen om ändringar i giftermålsbalken (1973:32) läsa följande åsikt hos föredraganden: "Tanken är att samboende män och kvinnor som lever under samma sociala och ekonomiska förhållanden skall behandlas lika oberoende av om de har ingått äktenskap eller inte."

Denna neutralitet återfanns även i familjelagssakkunnigas betänkande (SOU 1981:85) där man t. o. m. gick ännu längre i sitt synsätt och hävdade: "Det finns inte heller något skäl, varför samboende mellan ogifta inte skulle kunna betraktas som en fullt respektabel samlevnadsform, som fyller en egen uppgift."

Denna inriktning har skapat en rad problem. Och den fullföljs genom proposition 1986/87:1 i förslaget om utvidgad lagstiftning om äktenskapsliknande samboende.

I dagens lagstiftning betraktas äktenskapet som ett uppsägbart avtal vilket som helst. De ideologiska och normerande motiven för familjestabiliteten är i praktiken utmönstrade från lagstiftningen. Detta har inneburit en "profaniserad" syn på äktenskapet så att det t. o. m. har lett till att vissa i föraktfulla ordalag talat om äktenskapet som en "hopplöst föråldrad" institution. Denna attityd som dels drivits i vissa medier, dels också har etablerats genom lagstiftarens inkonsekvens, har medfört att många har valt ett samboende utan äktenskap; inte för att man alltid insett de juridiska konsekvenserna utan därför att den "allmänna opinionen" sanktionerat ett sådant samboende som den respektabla samlevnadsformen. På så sätt kan man konstatera att den attityd som lagstiftaren uppvisar gentemot äktenskapet — familjen blivit normerande för många unga människor. Men detta har, enligt vårt synsätt, varit en olycklig normbildning.

Lagstiftningens normerande effekt har bl. a. förnekats av familjelagssakkunniga. Men den existerar alltså. Dessutom har den s. k. neutralitetsideologin i synen på samlevnad skapat rättsosäkerhet.

Det framstår som logiskt ohållbart att samhället — staten — ställer upp en rad regler för samlevnaden — äktenskapet —, vilka är motiverade av allmänna skäl, och sedan hävdar att det är likgiltigt och ointressant om de enskilda väljer att ingå ett sådant avtal utifrån de allmänna skälen.

I dagens Sverige finns det tre rättskategorier för samlevande människor: gifta par, ogifta par med barn och ogifta par utan barn. Detta leder till en rättssystematiskt dålig lagstiftning med sociala, ekonomiska och juridiska komplikationer. Systemet blir svåröverskådligt för de enskilda människorna. Dessutom ökar problemen med den rättsliga tillämpningen genom ett sådant system. Den i propositionen föreslagna lagen om sambors gemensamma hem samt införande av vissa "sambo"-regler i ärvdabalken förstärker denna splittrande tendens.

Vidare — och det saknar inte principiell betydelse — innebär en utökning av tvingande regler för samboende ett slags kollektivanslutning av sådana samboende till ett "andra klassens äktenskap". Men den grundläggande västerländska synen på äktenskapet som juridisk institution är att det skall vara frivilligt ingått och inte påtvingat.

Ur ideologisk, normerande, juridisk och praktisk synvinkel är ett enda regelsystem för samlevnaden mellan man och kvinna att föredra. Den sakliga regleringen blir enhetlig. Systemet blir lättillämpat. Och framför allt blir det lättare för de enskilda paren att bedöma sin sociala, ekonomiska och juridiska situation. Äktenskapet bör alltså vara den normala rättsfiguren för fall av långvarig, frivillig samlevnad. För rättsliga konflikter vid fri samlevnad kan de allmänna rättsprinciperna tillämpas. Någon särskild lagstiftning för samboende behövs inte. De som rättsligt vill reglera sin samlevnad har ju möjlighet att välja det regelsystem — äktenskapet —, som samhället tillhandahåller, eller kan de välja att sluta frivilliga juridiska avtal av annat slag.

Förslaget till äktenskapsbalk

I många praktiska frågor innebär förslaget klara förbättringar. Det vore dock önskvärt att balken förstärkte den stora betydelse familjebildningen har för ett fungerande samhälle. Att en viss högtidlighet i synen på äkten-

skapet inte saknar effekt är klart. Genom den tidigare använda lysningen gavs det offentlighet åt prövningen av äktenskapshinder. Det förstärkte allvaret i beslutet men gav också en högtidlig inramning. 3 kap. 1 § bör därför innehålla ett krav på offentliggörande av hindersprövningen, t. ex. genom lysning eller annonsering.

Familjestabiliteten har ett stort värde. Undersökningar har visat att själva förekomsten av äktenskap i sig — av olika skäl — tycks leda till högre familjestabilitet än vid s. k. fri samlevnad. Det finns därför anledning att ytterligare undanröja risken för oöverlagda beslut om äktenskapskillnad och samtidigt ge den svagare parten en ökad trygghet i vissheten om att lagen innehåller en viss spärr mot förhastade handlingsätt. Därför bör en generell betänketid införas. Gällande lagstiftning föreskriver enbart betänketid i vissa begränsade fall. 5 kap. 1 § om äktenskapskillnad bör därför lyda så här:

Är makar ense om att äktenskapet skall upplösas, har de rätt till äktenskapskillnad. Denna skall föregås av betänketid.

Övriga delen av paragrafen stryks. I konsekvens härmed stryks ordet "endast" i 2 § samma kapitel.

Förslaget till ändring i ärvdabalken

Det förstärkta skyddet för efterlevande make är en viktig ingrediens i förslaget. Men i konsekvens med resonemanget ovan om att lagstiftning om äktenskapsliknande samboende ej bör förekomma föreslås att samtliga föreslagna paragrafer i ärvdabalken om sambor stryks (3 kap. 7 §, 11 kap. 8 §, 18 kap. 1 §, 20 kap. 2—10 §§ samt 23 kap. 1 §).

Förslaget till lag om sambors gemensamma hem

Enligt det inledande resonemanget om behovet av en enda rättsfigur för samlevnad mellan man och kvinna föreslås att lagen inte antas.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar att offentliggörande skall ske av hindersprövning i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. att riksdagen beslutar att generell betänketid införas vid begäran om äktenskapskillnad i enlighet med vad som anförts i motionen,
3. att riksdagen beslutar att i övrigt anta förslaget till äktenskapsbalk,
4. att riksdagen beslutar att i propositionen föreslagna ändringar av ärvdabalken avseende sambor avslås i enlighet med vad som anförts i motionen,
5. att riksdagen beslutar att avslå förslaget till lag om sambors gemensamma hem.

Stockholm den 10 november 1986

Alf Svensson (c)